

într-un anumit timp și spațiu. N-am putut să ne aflăm în subsolul Piramidei, acolo unde sufletul se întrupează, dar am asistat cu siguranță la procesul „încarcerării sale în starea de ignoranță, de amnezie, de «încărcare» a corpului fizic cu energii negative”, un cvartet scris, după cum însuși compozitorul mărturisește, pentru „ora rătăcirii sufletului în întuneric între naștere și moarte, prin bezna adâncă, într-o lume străină, aflată foarte departe de *Casa originară*”

La Octavian Nemescu, nu limbajul muzical folosit tensionează auditoriul, căci materialul sonor folosit e mulat fie pe principiul natural al rezonanței sunetelor, lucrarea debutând cu o fundamentală și o terță mare, luminoasă, dar gravă, și totodată mulat pe constructul muzical cultural, opunându-i-se terța mică, manierism consacrat al minorului, tristeții, retragerii.

Tensiunile se nasc din absordarea filozofică a fiecărei micro dezvoltări: un interval ce crește prin expuneri graduale, de la sunete apropiate la sunete mai distanțate, va fi circumscris ideii de avânt tineresc, de impetuoșitate a vârstei, mișcarea intervalică decrepitudinii, dezintegrării, toate creând sonor imaginea precisă a conceptului dorit, căci muzica lui O. Nemescu este profund conceptualistă. Însă oricât ar dori creatorul să imprime adevărul absolut ascultătorului, un fenomen miraculos se petrece. Este acea inefabilă trăsătură pe care o numim talent, și din care rezultă polisemantismul necesar susținerii unei opere în afara oricărei explicații „științifice”.

Iar aici este rolul interpretului de a comunica spre public încărcătura adiacentă partiturii și indicațiilor compozitorului.

Cvartetul Arcadia a abordat nu doar cu maximă seriozitate această muzică, dar cu o varietate de culori ale sunetului și cu o voluptate a tratării instrumentelor drept transmițătoare de concepte. Mă bântuie și acum acele sul ponticello în tutti, năucitoare și mai puternice decât ne-am fi imaginat, căci reveneau surprinzător și viu. Sau pauzele din partea a doua a lucrării, tensiune menținută până la limita suportabilității, după care sunetul devine eliberare, necesar și suveran. Este o muzică a înaltului, a celei mai pure spiritualități, dar care, iată, nu poate trăi doar citită de pe partitură, ci necesită o dublă traducere: de la sufletul compozitorului pe hârtie, și apoi, prin această formidabilă interpretare Arcadiană, până la cele mai intime celule ale publicului.

Dacă primele două lucrări au solicitat membrii cvartetului în tehnica profundă a instrumentului, culori, simțire împreună și trecere de la finețea lirismului la filozofia conceptului, *Le Grand Quatuor op.79* de **Leo Samama** a fost un tur de forță fizic, o lucrare neoclasică căreia aceiași minunați Arcadieni i-au făcut premiera în 2016.

Leo Samama este, paradoxal, mai tânăr ca vârstă decât Doina Rotaru și Octavian Nemescu, dar face parte dintr-un alt curent muzical: acela al neotonalismului, un postmodern în sensul recuperării ad literam al formelor muzicale, ceea ce a făcut, pentru mine, ca muzica lui să sune bătrână. Oare mai avem nevoie de încă un Janacek, Ravel, Debussy sau Hindemith? Lucrarea lui O. Nemescu este dovada cea mai la

îndemînă pentru a observa că nu disonanțele sau limbajul complicat conferă noutate, prospețime unei muzici, aceasta se poate realiza cu cele mai simple mijloace, nu e nevoie de un „safe space” al trecutului. Însă acestea pot fi simple chestiuni de gust personal, căci lucrarea este de altfel impecabil construită în stilul propus, și la fel de impecabilă este și folosirea specificului tradițional al instrumentelor cu coarde. În plus, muzica lui Leo Samama a fost un prilej formidabil de a remarca interpretarea cvartetului Arcadia într-o compoziție de factura mai clasică.

E foarte greu să scrii o critică când totul a fost perfect: sincronizare ireproșabilă, sunetul unitar pînă la contopire, acordaj îndelung în culise pentru a evita orice surpriză ce ar murdări armoniile tonale și o plăcere imensă a cântatului împreună, ce probabil este ceea ce îi diferențiază cu adevărat pe membrii cvartetului Arcadia de ceea ce s-ar numi „just another string quartet”.

După-amiaza de muzică contemporană s-a încheiat un un scurt bis, o miniatura oarecum nostimă de Răzvan Metea, poate nu neapărat cel mai potrivit bis în acel context extrem de serios, spiritual, și probabil aș fi apreciat-o mult mai mult în alt tip de program. Cu siguranță că alegerea interpretilor a fost aceea de a detensiona atmosfera, ceea ce au și reușit, căci au cântat-o permanent cu zâmbetul pe buze.

Un zâmbet ce poate și el fi polisemantic: rămân din acest concert cu două stări tari, bine încrîptate interior: zâmbetul duios și nostalgic al muzicii Doinei Rotaru și cel tragic și îngăduitor al lui Octavian Nemescu, doi poli ai gentileții umane și muzicale, două expresii ale incontestabilei, veritabilei originalități muzicale.

Sabina ULUBEANU

Provocări deschise - Orchestra Filarmonicii din Bacău și Vassilis Varvaresos

La confluența dintre continuitate și discontinuitate, dintre concret și abstract, construcție și deconstrucție, evoluție și non-evoluție, conceptualizare excesivă și

Vassilis Varvaresos

2017
Foto - Alex Damian

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

happening, traseul sinuos al artei contemporane amestecă, într-un uriaș creuzet, stiluri originale și maniere mai mult sau mai puțin personalizate supuse, ulterior, aprecierii marelui public. Ca întotdeauna de-a lungul veacurilor, ultimul cuvânt aparține testului timpului, capabil de a confirma sau infirma viabilitatea unei opere, în condițiile în care judecățile de valoare au devenit mult mai permissive sub imperiul unui cameleonism al gusturilor ce derivă și din accentuarea, din ce în ce mai pregnantă a promovării impulsului de a "socializa". Pentru că, din păcate, în ziua de astăzi, aplauzele oricărui tip de public au căpătat mai degrabă alura unei conveniențe politicos acceptate, nemaifiind un garant sincer nici măcar al succesului imediat, nicicum al vreunei timide tentative de ierarhizare valorică.

Seria de concerte **MUZICA SECOLULUI AL XXI-LEA** a adus, în 22 septembrie, pe scena Studioului Mihail Jora a adus, în 22 septembrie, pe scena Studioului Mihail Jora, sub bagheta dirijorului Cristian Lupeș, ansamblul orchestral al Filarmonicii din Bacău, unul din relativ puținele ansambluri românești a cărui preocupare constantă – datorată și directorului său onorific, maestrul Ovidiu Bălan – a fost aceea de a susține, cu precădere, creația contemporană românească. Având la activ întregi cicluri de concerte dar și festivaluri dedicate muzicii noi, angrenajul orchestral dispune de o evidentă versatilitate în abordarea unei suite variate de stiluri, experiența înlesnindu-le posibilitatea de a evidenția cu claritate sensurile expresive ale partiturilor abordate, indiferent de dificultatea asimilării și redării acestora la parametri optimi.

În aceste condiții, atât prima audiție absolută a lucrării lui Mihai Măniceanu, *OEN*, cât și acompaniamentul deja celebrului – prin prisma anterioarei versiuni solistice, remarcabil susținută de Lang Lang – *Concert pentru pian și orchestră* de Nigel Hess, ca și reprezentările sonore ale pieselor lui Adrian Iorgulescu – *Semnale* – și Detlev Glanert - *Frenesia* s-au bucurat de o variantă interpretativă demnă de statutul unui festival-eveniment de anvergură, precum "George Enescu".

Energia cu care membrii orchestrei, "supervizați" inteligent de gestică fermă și deosebit de sugestivă a lui Cristian Lupeș, s-au implicat în construcția explozivă a unei partituri extrem de complexe ca cea semnată de Mihai Măniceanu a reliefat virtuțile unui edificiu componistic riguros controlat la etajul tuturor parametrilor fonici, apelând la întrepătrunderi de sintaxe și de combinații timbrale revigorate prin diferite tipare pulsatorii. I-a urmat relaxantul model de concert postromantic aparținând lui Nigel Hess, cele trei secțiuni – *The Smile*, *The Love* și *The Duty* – întruchipând tot atâtea fațete ale unei personalități regale (căci lucrarea a fost compusă la comanda Prințului Charles, în memoria bunicii sale, Regina Elisabeth), un binevenit prilej pentru inspiratul pianist grec Vassilis

Varvaresos (laureat al Concursului "George Enescu", ediția 2014) să-și reafirme statutul valoric, tehnica impecabilă, tușeul elegant care a aureolat traiectoriile melodice cu o senzualitate rafinată, calibrul profund romantic al temperamentului său artistic dar și înclinația către provocările virtuoze-ludice, relevată explicit în decursul bisului oferit - *Fantezia pe teme de Johann Strauss*, scrisă de Moriz Rosenthal.

În cea de-a doua parte a concertului, *Semnalele* lui Adrian Iorgulescu și *Frenesia* lui Detlev Glanert au probat din nou capacitatea de concentrare a instrumentiștilor reflectată asupra coeziunii aparatului orchestral. Ca liant între Nigel Hess și Adrian Iorgulescu, faptul că amândoi au scris și muzică pentru film, și-a pus amprenta asupra capacității structurale a materialului sonor de a fi conectat, în anumite momente, la un potențial cadru imaginativ cu conotații vizuale. Pentru ilustrarea conceptului de „Semnal”, Adrian Iorgulescu a apelat la câteva tipuri de semnale instrumentale de factură melodică, armonică și ritmică, stratificate treptat în timp și spațiu, la nivel micro și macrostructural. Echilibrată ca densitate fonică,

Orchestra Filarmonică "Mihai Jora", Adrian Iorgulescu, Mihai Măniceanu, Detlev Glanert, Cristian Lupeș, Nigel Hess

Foto: Laura Elena Baltazar

interrelația pulsațiilor sonore în plan dinamic, agogic și timbral a evoluat gradual pe osatura secțiunii de aur, coordonată cu precizie și maximă eficiență de către impulsurile dirijorale.

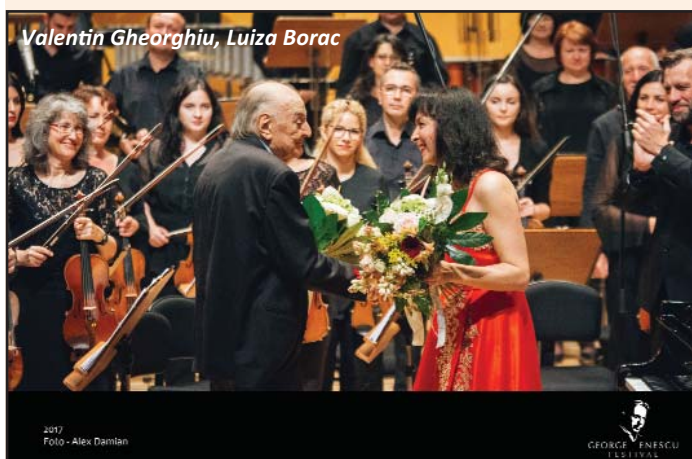
Compozitor-în-rezidență al Orchestrei Royal Concertgebouw Amsterdam de aproximativ un deceniu, Detlev Glanert a dedicat partitura lucrării *Frenesia* prestigiosului ansamblu. Deschizând piesa cu un fragment din tema opusului lui Richard Strauss, *Ein Heldenleben* (*O viață de erou*), Glanert și-a propus, în fapt, să deconstruiască, metaforic, viziunea de esență romantică asupra tradiționalului "eroism" fragmentând substanța sonoră, pulverizându-i presupusa unitate tematică dar și, la nivel general, continuitatea semantică. Am admirat rezultatul acestui detaliat proces morfogenetic în finalul concertului orchestral al Filarmonicii din Bacău, meditănd pe de o parte asupra motivațiilor multiple, de natură socială, ale unui asemenea proiect și, pe de alta, asupra forței intrinseci a celei de a cincea arte, capabile de a

influența psihicul uman. O sumă de provocări, căreia Orchestra Filarmonicii din Bacău - ghidată abil, cu maximum de concentrare și implicare expresivă, de către Cristian Lupeș - i-a făcut față cu succes!

Loredana BALTAZAR

Muzica secolului XXI în interpretarea Filarmonicii Banatul

Cele mai apreciate filarmonici din țara noastră au fost invitate să susțină câte un concert în cadrul seriei Muzica secolului XXI incluse în Festivalul Internațional George Enescu, unde au putut promova astfel muzica românească contemporană, sâmbătă, 23 septembrie, fiind

rândul orchestrei Filarmonicii Banatul din Timișoara să evolueze pe scena Sălii Radio și să își reconfirme buna calitate muzicală în fața publicului bucureștean.

Aflată într-un moment de efervescență al activității sale, sub conducerea lui Ion Gârboni, Filarmonica Banatul are în prezent o intensă prezență în viața de concert și o bogată discografie, în care muzica contemporană ocupă un loc aparte. De altfel, muzica contemporană a fost cea care a adus Filarmonica Banatul la București și în Festivalul Enescu, unde alături de dirijorul britanic Rumon Gamba a propus publicului un program variat din punct de vedere stilistic, ce a inclus trei lucrări ilustrând tot atâtea ipostaze al artei sonore din zilele noastre. Pentru început, am putut aplauda prima audiție românească a lucrării *Open Mind* compusă de Rolf Martinsson, muzician care și-a propus în această veritabilă uvertură de concert să construiască un dialog scurt și intens între tonal și atonal, în care cele două orientări sunt reprezentate de teme cu caracter diferit și induc stări opuse. Pentru a obține efectele dorite, Rolf Martinsson apelează mai degrabă la un joc al culorilor timbrale și la o țesătură aparte a orchestrației, Filarmonica Banatul și dirijorul Rumon Gamba, considerat un veritabil campion al muzicii contemporane, surprinzând, într-o versiune energetică și entuziastă, tocmai dialogul dintre diversele compartimente ale ansamblului care, în cazul Filarmonicii timișorene, au dovedit o bună calitate sonoră.

A doua lucrare inclusă în programul prezentat la Sala Radio în penultima zi de festival, a fost *Concertul pentru pian și orchestră* de Valentin Gheorghiu, ce a prilejuit publicului întâlnirea cu Luiza Borac, unul dintre cei mai apreciați virtuozii români ai claviaturii din ultimele

aproape trei decenii. Opus important în literatura pianistică românească de tip concertant, lucrarea lui Valentin Gheorghiu este scrisă perfect pianistic, în manieră contemporană, fiind plină de temperament, strălucitoare și dinamică. Aceste trăsături au fost prezente și în varianta interpretativă realizată de Luiza Borac, pianista surprinzând dinamismul primei părți în care a făcut o demonstrație de tehnică instrumentală desăvârșită, lirismul mișcării mediane unde muzica ilustrează sonor prin dialogul dintre pian și orchestră povestea astrului zburător ce stă la baza poemului eminescian *Luceașărul*, care a inspirat această a doua parte a concertului, și virtuozitatea de tip romantic a părții finale unde, în cadrul unei veritabile *toccata*, transpar temele cu caracter modal ce conferă muzicii, pe lângă parfumul arhaic, o tensiune păstrată chiar și în pasajele mai liniștite.

Versiunea interpretativă a pianistei Luiza Borac realizată alături de Orchestra Filarmonicii Banatul și dirijorul Rumon Gamba, la fel de dinamic și expresiv ca și în prima lucrare, a fost una de un foarte bun nivel artistic, fiind astfel apreciată și de compozitorul acestui minunat opus, Valentin Gheorghiu, cel care a remarcat și calitatea orchestrei timișorene, aflate într-un continuu progres în ultimii ani.

În partea a doua a programului propus, Filarmonica Banatul, avându-l la pupitru pe Rumon Gamba, a interpretat ciclul de 12 piese miniaturale intitulat *Pocket Symphonies* (Simfonii de buzunar), compus de Sven Helbig. Piese care integrează pianul în structura aparatului orchestral, *Pocket Symphonies* reușesc să aducă împreună tradiția sonorității simfonice și camerale și noutatea adusă de ceea ce astăzi numim live electronics, într-un discurs muzical minimalist dar accesibil și complex, în același timp. Împrumutând ceva din atmosfera tipică muzicii de film, *Pocket Symphonies* reprezintă o veritabilă

suită de imagini sonore cinematografice, în care sunt surprinse stări și emoții dintre cele mai diverse, de la agitație la melancolie și de la nostalgie la tristețe. Partitura muzicală este complexă, remarcându-se prin numărul mare de solo-uri de vioară, violoncel, pian și celestă, în care i-am putut aprecia pe unii dintre muzicienii orchestrei timișorene, și prin numeroasele dialoguri și suprapuneri între sonoritatea de tip cameral sau simfonic și cea a muzicii produse de calculator, dirijorul Rumon Gamba dovedind o deosebită capacitate de a conduce toate aceste resurse artistice spre realizarea unei versiuni impresionante a lucrării lui Sven Helbig.

Mădălin Alexandru STĂNESCU